

ปีที่ ๔๓ ฉบับที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๕

ศิลปวัฒนธรรม

ART & CULTURE MAGAZINE

การศึกษา
ของสยามปัตติยนาธิ
จากวิถีจารีตสู่สมัยใหม่

น้อม อูปรมัย
ผู้แทนฯ หลายสมัยของเมืองนครฯ

ข้างสำหรับรูโน :
รัฐอิสลาม กับอาหารอิสลาม

วัดราชพลี
ที่ตั้งปืนใหญ่ของพระเจ้าอลองพญา

ทบทวนปรับเปลี่ยนอายุสมัย
พระพุทธรูปอุทงด้วยวิทยาศาสตร์

ปีที่ ๔๓
ฉบับที่ ๕

การศึกษาของสยามปัตติยนาธิ จากวิถีจารีตสู่สมัยใหม่

ราคา
๑๒๐
บาท

ราคา ๑๒๐ บาท

เดี๋ยรร้อน...
เดี๋ยวนฝน...
เดี๋ยวกหนาว...

เมื่อเป็นหวัดที่มีอาการน้ำมูกไหล ปวดศีรษะ เป็นไข้... **ทิฟฟี** แพงสีเขียว

อ่านคำเตือนในฉลากก่อนใช้ยา ทท. 127/2565

เพราะ

"น้ำ"

คือชีวิต

รักชีวิต...รักน้ำ

โทร. 4297/2553

สารบัญ

ART & CULTURE

silapa@matichon.co.th

ลำดับที่ ๕๑๓ ปีที่ ๔๓ ฉบับที่ ๙ เดือนกรกฎาคม ๒๕๖๕

กรกฎ / ขรรค์ชัย บุนปาน	๘
ขัตติยนารีศึกษา : การศึกษาของเจ้านายสตรีจากวิถีจารีต	๕๕
สู่วิถีสมัยใหม่ / วิระยุทธ ปีสาลี	
พิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล ภาพวาดราชทูตไทยถวายพระราชสาส์น	๘๘
ตามหลักฐานยุคคนโปเลียน / ไกรฤกษ์ นานา	
น้อม อุปรมย์ ผู้แทนราษฎรเมืองนครฯ ในยุค ๓ จอมพล / ธีรยุทธ บัวทอง	๑๑๒
สโมสรศิลปวัฒนธรรม	
ทบทวนและปรับเปลี่ยนอายุสมัยของพระพุทธรูปแบบอุ้มทอง	๑๐
ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ / พิพัฒน์ กระแจะจันทร์	
วัดราชพลี ฐานปืนใหญ่ฝั่งตะวันตกของพระเจ้าอลองพญา / อชิรวิษณุ อินทรพันธ์	๒๐
ทุนไทย / เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์	๒๕
ตาปลื้มสวดคฤหัสถ์ / เอนก นาวิกมูล	๒๖
ข้างตำรับบรูไน : รัฐอิสลาม กฎหมายอิสลาม กับอาหารอิสลาม / ดร. องค์กร บรรจุน	๓๘

๑ เจ็ดทศวรรษवारพระชันษา
พระมิ่งขวัญบันดลมงคลขจร
ทรงสืบสานรักษาและต่อยอด
จตุรพิธพรชัยไผทนิมิต

ทศธรรมราชาบุญญานุสรณ์
พสกนิกรปรีดาถ้วนสารทิส
ทรงสืบทอดภูมิไผทให้ทรงสถิต
เสกสัมฤทธิ์สิ่งประสงค์ ทรงพระเจริญ ๗๕๐

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ กรองคำ

เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๕

ทรงพระเจริญ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ
ข้าพระพุทธเจ้า คณะกรรมการ ผู้บริหารและพนักงาน
บริษัท บุญรอดบริวเวอรี่ จำกัด และบริษัทในเครือ

MATICHON PREMIUM PRINT

บริการ Creative Content,
Concept Design และงานพิมพ์
ด้วยประสบการณ์กว่า 10 ปี
พร้อมทีมที่สร้างสรรค์ผลงาน
ได้หลากหลายรูปแบบ

- หนังสือที่ระลึกองค์กร รายงานประจำปี ประวัติบุคคล นิตยสาร โบรชัวร์ ปฏิทิน ไดอารี่ พ็อคเก็ตบุ๊ก แคตตาล็อก Company Profile ไปสเตอร์ เมนูอาหาร
- แนะนำการจัดทำสิ่งพิมพ์ ทั้งรูปแบบออฟไลน์ (รูปเล่ม), รูปแบบออนไลน์ (E-book) และบริการจัดจำหน่ายโดยบริษัท งานดี จำกัด ในเครือมติชน
- ออกแบบอินโฟกราฟิก อาร์ตเวิร์ก และภาพประกอบ
- บริการงานพิมพ์ ด้วยเครื่องพิมพ์ออฟเซตที่ได้มาตรฐาน
- ร่วมรักษ์โลกด้วยการใช้หมึก Soy ink และกระดาษ Eco Fiber ในการพิมพ์

MatichonPremiumPrint

0-2589-0020 ต่อ 2405, 2419, 2424
ในวันและเวลาดำเนินการ

Print.matichon@gmail.com

อาศิรวาทน์

● ๓ ราชนัขวัญเกล้าชาวสยาม
เกริกพระนามก้องเกล้าสง่าศรี
สืบปฐมบรมราชจักรี
สองร้อยสี่สิบปีจักรีวงศ์

นับแต่องค์พระพุทธยอดฟ้ามหา
ทรงสถานชาติย้ายแยกแตกเป็นผ
ทีละเล็กทีละน้อยค่อยบรรจง
จนมั่นคงเจิดจรัสปัจจุบัน

ระหว่างทางสร้างเมืองจนเรืองรุ่ง
ก็ยากยุงคณานับแทบดับฝัน
แต่มองไทยใจร้อยหนึ่งเดียวกัน
จึงฝ่าฟันอันตรายพันภัยพาล

ณ วันนี้ ๓ สืบสถานปณิธานมั่น
สืบราชันจรโลงโยงทุกด้าน
เพื่อไพร่ฟ้าเป็นสุขทุกประการ
ตามรอยพระบาทพระองค์ท่านทุกกรณี

ดิถีกรกฎจรรตอีกหน
ไต้ณภดลเศวตฉัตรจรัสศรี
ขอพระองค์ทรงเกษมเปรมปรีดิ์
ทรงเป็นที่พึ่งปวงไทยไปนิรันดร์

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ
ข้าพระพุทธเจ้า นายสุวรรณ พันธุ์ศรี
ร้อยคำถวาย

ฉบับปฐมฤกษ์ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

ลำดับที่ ๕๑๓ ปีที่ ๔๓

ฉบับที่ ๙ เดือนกรกฎาคม ๒๕๖๕

สำนักงาน : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน)

๑๒ ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ ๑

แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๕๕๐ ๐๐๒๑ ต่อ ๑๒๐๖

e-mail Address : silapa@matichon.co.th

silpa_magazine@yahoo.com

ประธานกรรมการ **ขรรค์ชัย บุนปาน**
รองประธานกรรมการ **สมหมาย ปาริจัตต์**
กรรมการผู้จัดการ **ปานบัว บุนปาน**

คณะที่ปรึกษาทางวิชาการ

ศ. (พิเศษ) ศรีศักร วัลลิโภดม,

ศ. ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์, ศ. (พิเศษ) ดร. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ,

รศ. ฉลอง สุนทราวาณิชย์, ศ. ดร. เกษียร เตชะพีระ,

ศ. ดร. ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, ผศ. ถาวร สิกขโกศล

บรรณาธิการสำนักศิลปวัฒนธรรม **เรืองชัย ทรัพย์นิรันดร์**

บรรณาธิการ และผู้พิมพ์, ผู้โฆษณา **สุพจน์ แจ็งเร็ว**

บรรณาธิการบริหาร **สุลักษณ์ บุนปาน**

สำนักบรรณาธิการ

ชนันรัตน์ ศักดิ์สิงห์, ปารดา เทศนา, วิภา จิรภาไพศาล,

พัทน์นลิน อินทรหอม, มิตร บุญธรรม, ธัชชัย ยอดพิชัย,

สันติ ตีรอด, ณัฐกิเชษฐ์ ฝึกฝน, กานุมาศ นกนาค

ผู้จัดการฝ่ายโฆษณา **รัฐศักดิ์ เย็นสบาย**

ฝ่ายโฆษณา **นิรันดร์ วัฒนพงศาพันธ์, รชกร อัครพรภาคิน,**

ปรมา บุญโปร่ง, ธณัชชา ภาไทสงค์

โทรศัพท์ ๐ ๒๕๕๐ ๐๐๒๑ ต่อ ๑๖๕๒, ๑๖๖๙

จัดจำหน่ายโดย บริษัทงานดี จำกัด

๑๒ ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ ๑

แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๕๕๐ ๐๐๒๑ ต่อ ๓๓๕๒-๕๓

โทรสาร ๐ ๒๕๕๑ ๙๐๑๒

ผู้จัดการฝ่ายจัดจำหน่าย **อัครชัย ตันทรัพย์สิน**

ฝ่ายสมาชิก **สุกัญญา เจริญชัย**

ควบคุมการผลิต **ประยงค์ คงเมือง**

แยกสี-เพลท **กองงานเตรียมพิมพ์**

บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน)

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มติชน ๑๒ ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ ๑

เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐ โทร. ๐ ๒๕๕๐ ๐๐๒๑

Printed in BANGKOK, Thailand, 2022

● กรกฎกุดทองกิว

กระหายโหย

นายไพร่ขวัญอุกขโมย

เขมือบใช้

อ้ออ้ออลโอโดโย

ออกกระอัก

เสียงหอบแหบเสียงไห้

ห่มพืนผืนดำ ๗๑๘

ขรรค์ชัย บุนปาน

พบกับศิลปวัฒนธรรมในรูปแบบออนไลน์ได้ที่ **ศิลปวัฒนธรรม**
SILPA-MAG.COM

Silapawattanatham - ศิลปวัฒนธรรม

หลวงพ่อดโต วัดพนัญเชิง
พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา
ฉบับหลวงประเสริฐฯ ระบุ
ว่าสร้าง พ.ศ. ๑๘๖๗

การกำหนดอายุทางวิทยาศาสตร์ ถือเป็นหนึ่งในวิธีการกำหนดในงานโบราณคดี ไม่ใช่คำตอบสุดท้าย และไม่ใช่คำตอบทั้งหมด เป็นที่ทราบกันดี ในวงวิชาการด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ และพระเครื่องว่า อายุสมัยที่แน่นอนของพระพุทธรูปแบบอุทองมาจากหลักฐานเพียง ๒-๓ ชิ้น ได้แก่ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐฯ, จารึกหลังพระพุทธรูปปางลีลาที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จันทรเกษม และการค้นพบพระพุทธรูปในกรุปรังค์ วัดมหาธาตุและวัดราชบูรณะ

ทั้งหมดนี้ทำให้กำหนดอายุกว้างๆ ว่าอยู่ระหว่าง พ.ศ. ๑๘๖๗-๑๙๖๗ หลังจากนั้นก็เชื่อว่าค่อยๆ

ราชาริราช (ขุนหลวงพ่องั่ว/พะงั่ว) ที่ยกทัพไปยึดสุโขทัยที่เมืองชัยนาท (พิบูลโลก) มาเป็นเขตแดนของอายุสมัย

สิ่งที่เราควรตั้งคำถามก็คือ วิธีการกำหนดอายุดังกล่าวที่เรียงลำดับเป็นเส้นตรงจากพระพุทธรูปอุทองแบบที่ ๑ ไปแบบที่ ๒ และแบบที่ ๓ นั้น โดยมีช่วงเวลาที่ตัดขาดกันชัดเจนบ้าง หรือคาบเกี่ยวกันเพียงเล็กน้อยบ้างนั้น เป็นจริงเช่นนั้นหรือไม่ ในเมื่อในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๙ หรือก่อนสถาปนากรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๓ นั้น รูปแบบทางการเมือง (State politics) ในลุ่มน้ำเจ้าพระยาเป็นแบบ “นครรัฐ” (City-states) ดังที่ จิตร ภูมิศักดิ์ เคย

กบฏกวนและปรับเปลี่ยนอายุสมัยของพระพุทธรูปแบบอุทองด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์

พิพัฒน์ กระแจะจันทร์

สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,

PhD candidate, SOAS University of London

หมดความนิยมลงไป ส่วนระยะเวลาเริ่มต้นนั้นยังเป็นปริศนา บ้างก็จัดให้พระพุทธรูปอุทองอยู่ในสมัยอยุธยาทั้งหมด บ้างก็จัดให้พระพุทธรูปอุทองแบบที่ ๓ (มีทั้งหมด ๓ แบบ) เริ่มต้นเพียงสมัยอยุธยาตอนต้นเท่านั้น เพราะโดยรูปแบบแล้วสะท้อนอิทธิพลของศิลปะสุโขทัย จึงนำเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในช่วงสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีและสมเด็จพระบรม

เสนอไว้ในงานของเขาเรื่อง *สังคมไทย ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาก่อนสมัยศรีอยุธยา* หลายทศวรรษแล้ว

ดังนั้น การพิจารณาอายุสมัยและรูปแบบทางศิลปะของพระพุทธรูปอุทองที่เชื่อ ถ้าเชื่อว่าเป็นช่วงเวลารอยต่อระหว่าง “วัฒนธรรมเขมร” กับกรุงศรีอยุธยานั้น จึงเป็นเรื่องสำคัญ เมื่อเป็นเช่นนี้ ในช่วงที่ผ่านมา ผู้เขียนจึงได้ทดลองนำวิธีการกำหนด

อายุทางวิทยาศาสตร์มาทดลองใช้กับ
กลุ่มพระพุทธรูปอุทองชุดหนึ่ง ซึ่ง
ต้องขอขอบพระคุณภัณฑารักษ์ของ
กรมศิลปากรและพิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติต่างๆ ที่เอื้อเฟื้อตัวอย่างและ
อำนวยความสะดวก จึงทำให้ได้ค่าอายุ
ทางวิทยาศาสตร์ของพระพุทธรูปอุทอง
เป็นครั้งแรกของประเทศไทย

จุดเริ่มต้นของพระพุทธรูป สกุลช่างอุทอง

พื้นฐานแนวคิดของการกำหนด
อายุรูปแบบพระพุทธรูปในงานประวั
ติศาสตร์ศิลปะของไทยนั้นวางอยู่บน
หลักคิด ๒ อย่าง คือ อย่างแรก พัฒนา
การทางประวัติศาสตร์แบบอาณาจักร
ที่เรียงลำดับเป็นเส้นตรงจากทวารวดี
ลพบุรี สุโขทัย และอยุธยา อย่างที่
๒ จากลำดับของเวลาดังกล่าว เชื่อ
ว่าสัมพันธ์กับเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ของผู้
ผลิตพระพุทธรูป ทำให้มีการใช้รูปแบบ
หน้าตามาเป็นส่วนหนึ่งของการเข้าใจ
อิทธิพลทางศิลปะ เช่น การแบ่งเป็น
รูปแบบหน้าตาแบบมอญ เขมร ไทย
เป็นต้น ภายใต้กรอบคิดนี้จึงทำให้
กำหนดพระพุทธรูปอุทองออกเป็น
รุ่นๆ หรือกลุ่มๆ เรียงลำดับจากเก่าไป
ใหม่ รวมถึงอาจแฝงไปด้วยแนวคิดเชื้อ
ชาตินิยม (Racial theory) ดังเช่นที่
ศิริพจน์ เหล่ามานะเจริญ ได้วิเคราะห์
ไว้ในบทความเรื่อง “สมัย (ศิลปะ) อุ
ทอง : ผลัดเลือดหอม เปลี่ยนเป็นเลือด
ไทย?” ตีพิมพ์ใน *ยุคมืดของประวัติศาสตร์ไทยฯ* ซึ่งถือเป็นบทความที่
วิเคราะห์ประเด็นได้อย่างแหลมคม

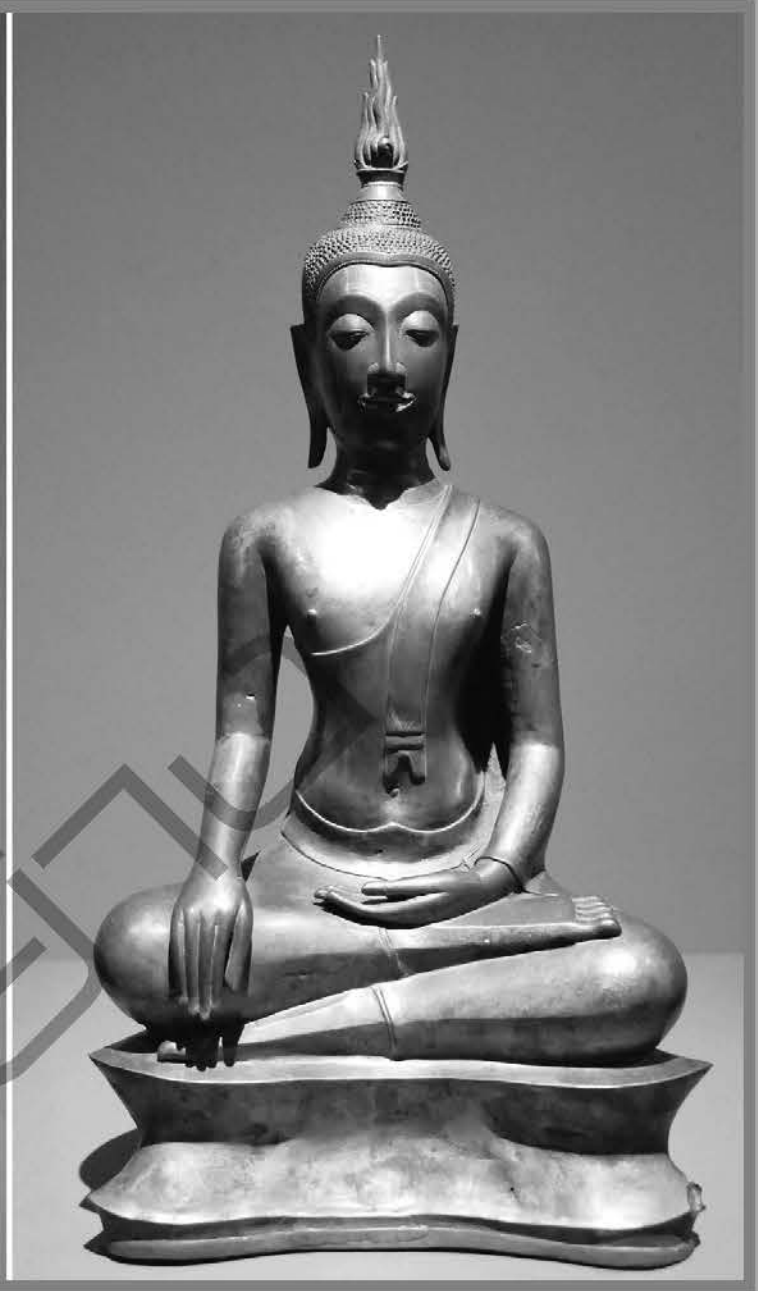
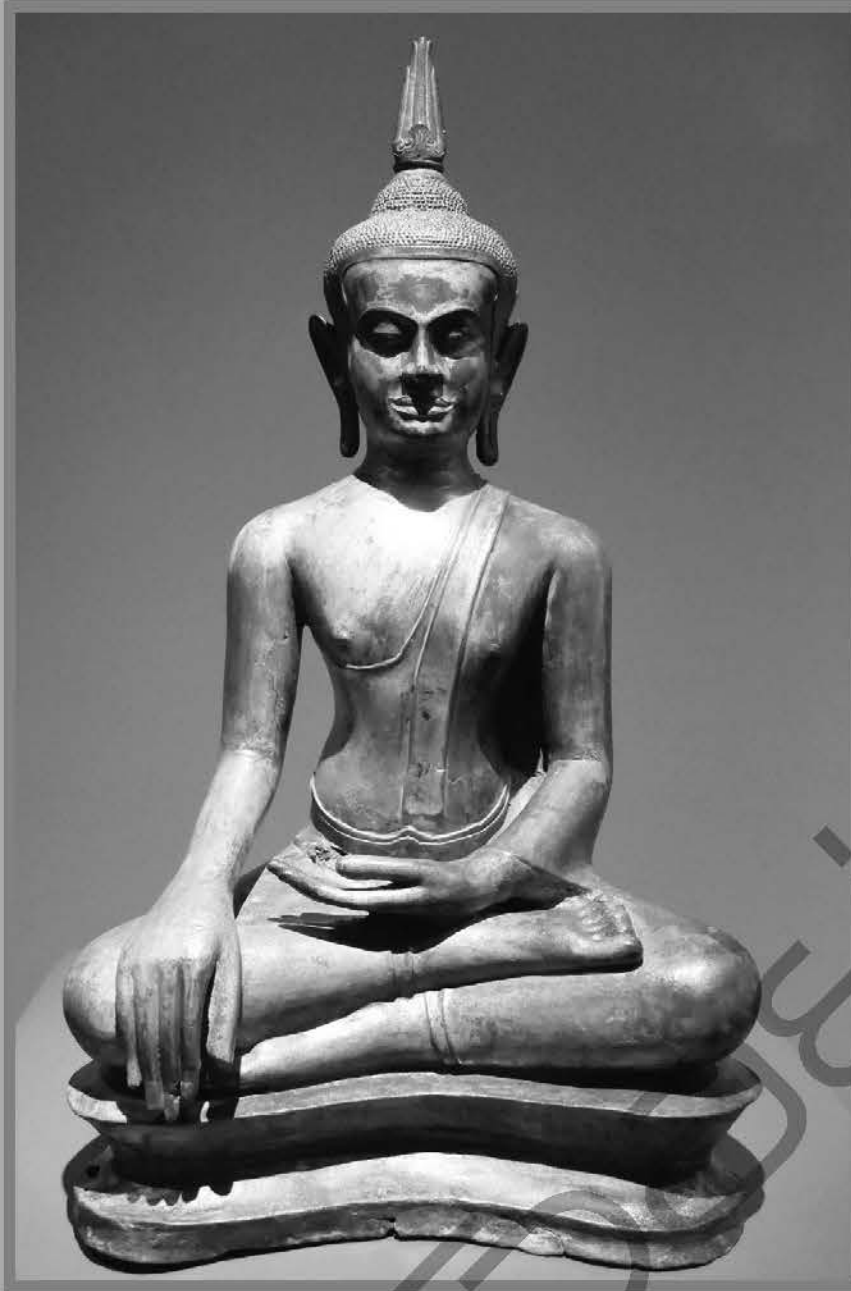
ย้อนกลับไป สมัยก่อนหน้า พ.ศ.

๒๔๗๑ นั้นยังไม่มีชื่อเรียก พระพุทธรูป
อุทอง มานิต วัลลิโกดม (๒๕๑๐) เล่า
ว่า ในวงการพระหรือผู้สนใจโบราณคดี
เรียกว่า พระเมืองสรรค์บ้าง^๒ พระ
แข่งคมบ้าง^๓ และจัดจำแนกออกเป็น
๒ แบบ คือ พระแบบหน้าแก่ (คือ
อุทองแบบที่ ๒) และหน้าหนุ่ม (คือ
อุทองแบบที่ ๓) จนกระทั่งเมื่อ พ.ศ.
๒๕๗๑ ยอช เซเดส์^๔ ปราชญ์ชาว
ฝรั่งเศส ซึ่งช่วยงานสมเด็จพระ
พระยาดำรงราชานุภาพ ได้จัดยุคสมัย
ของโบราณวัตถุในพิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ พระนคร เพื่อพัฒนาเป็น

พิพิธภัณฑที่ทันสมัย จึงได้พบว่ามี
กลุ่มพระพุทธรูปอยู่กลุ่มหนึ่งที่สะท้อน
อิทธิพลทางศิลปะระหว่างเขมรและ
ไทย จึงได้แยกพระพุทธรูปกลุ่มนี้ไว้
ต่างหาก ทั้งสองได้ปรึกษากันว่าควร
จะเรียกชื่อว่าอะไรจึงจะเหมาะสม

ปรากฏว่า ในช่วงเวลาก่อนหน้า
พ.ศ. ๒๕๗๑ นี้ ได้เกิดกระแสตามหา
ต้นกำเนิดของประเทศสยามและพยายาม
สร้างประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่ เมื่อเป็น
เช่นนั้น จึงทำให้เกิดการค้นคว้าประวัติ
ศาสตร์ของพระเจ้าอุทอง หรือสมเด็จพระ
พระรามาริบัติที่ ๑ ขึ้นมา ในสมัย

ภาพที่ ๑ (ซ้าย) พระพุทธรูปอุททองแบบที่ ๑ พบที่เมืองสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท, (กลาง) พระพุทธรูปอุททองแบบที่ ๒ จากวัดเสาชิงทอง จังหวัดลพบุรี, (ขวา) พระพุทธรูปอุททองแบบที่ ๓ พบที่จังหวัดนครปฐม ทั้งหมดจัดแสดงและเก็บที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

รัชกาลที่ ๕ นั้นเอง สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลกพรรณวดี ได้ค้นพบเมืองอุททอง และมีตำนานเล่าโดยชาวบ้านว่าพระเจ้าอุททองหนีโรคห่าจากเมืองนี้ ประกอบกับเมืองนี้มีการค้นพบโบราณวัตถุสถานเก่าแก่จำนวนมาก ทำให้ในเวลานั้นพระองค์ทรงเชื่อว่าเรื่องพระเจ้าอุททองอพยพหนี

โรคห่าในพงศาวดารนั้นเป็นจริง (ดูนิทานโบราณคดี เรื่อง เมืองอุททอง) ทั้งหมดจึงทำให้เกิดการตั้งชื่อศิลปะนี้ว่า “ศิลปะอุททอง” (L'école de U Thong) โดยถือว่าเป็นศิลปะก่อนหน้าสถาปนารุงศรีอยุธยาและสืบเนื่องมาถึงสมัยอยุธยาด้วย (ยอร์ช เซเดส์, ๒๔๗๑; Coedès, 1928)

ต่อมา พ.ศ. ๒๔๙๔ มีการปรับปรุงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนครครั้งใหญ่ หลวงบริบาลบุรีภัณฑ์และคริสโวลด์ (A. B. Griswold) ได้จัดแบ่งยุคสมัยของพระพุทธรูปแบบอุททอง

ให้ละเอียดขึ้น จึงได้แบ่งออกเป็น ๓ หมวด (หลวงบริบาลบุรีภัณฑ์ และคริสโวลด์, ๒๔๙๕ : ๓๙-๔๐) ซึ่งต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๐๖ ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล ได้ทรงนำมาปรับปรุงใช้ในหนังสือเรื่องศิลปะในประเทศไทย (ต่อมาเขียนว่า ศิลปะในประเทศไทย) ซึ่งเป็นตำราเรียนของนักศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะและโบราณคดี แบ่งออกเป็น ๓ รูปแบบ (กลุ่ม) (ภาพที่ ๑) ดังนี้

แบบที่ ๑ มีอิทธิพลของ “ศิลปะทวารวดีและขอม” ผสมกัน อาจเกิดขึ้นระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘

